

Ege Coğrafya Dergisi, 10 (1999), 281-292, İzmir
Aegean Geographical Journal, 10 (1999), 281-292, İzmir-TÜRKİYE

İZMİR TURİZMİNİN BUGÜNKÜ YAPISI, GELECEĞİ VE SORUNLARI

*Tourism in İzmir: It's Recent Structure,
It's Future and Related Problems*

Gözde EMEKLİ

<gemekli@edebiyat.ege.edu.tr>

Abstract

İzmir is known with it's international harbour, mild weather conditions, naturel beauties and cultural activities. The political and structural change during 1980's also influenced the Turkish tourism; and with the incentivies and externalites given the Turkish tourism took off. However, the number of İzmir's visitors had decreased, and in order to be able to increase the attractivity of the city, the Ministry of Tourism the city council, the Municipality and the Management of city Tourism started several projects. One of these projects is the thermal tourism, since İzmir offers a great potential in this sector, with Balçova Agamemnon hot springs, Seferihisar and Çeşme thermal springs. An other project deals with the congress tourism, since the city offers a lot off culturel activities together with it's excellent nature. Additionally, the hinterland of the city offers several different aspects to the tourists, religion tourism in Selcuk-Mother Mary ; youth entertainment tourism in Alaçatı-Çeşme, ecological beauties tourism in Heaven of Birds. Finally, several projects are in act in order to attract more attention to some historical and cultural places in İzmir, like Bayraklı, Kadifekale, Agora, Kemeraltı.

Giriş

Türkiye'ye olan turizm talebi, 1980'li yıllardan sonra hızlı artma eğilimine girmiştir. Ülkemiz, turizmde günümüze kadar belirli ölçülerde gerekli alt ve üst yapısını tamamlamıştır. Turistik yatak kapasitesi Turizm Bakanlığı tesisleri, belediye belgeli tesisler ile bazı küçük pansiyonlarda toplam 800 000 yatağa yaklaşmıştır. Öte yandan ulaşım ve iletişim teknolojisindeki son yenilikler, uluslararası turizm şirketlerinin Türkiye üzerindeki etkinliğinin artması ülkemiz turizminin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle son yıllarda Turizm Bakanlığı Belgeli Tesisleri; mimari, kullanılan teknoloji, hizmet kalitesi ve uluslararası fiyat açısından değerlendirdiğimizde ülkemizin Akdeniz ülkeleri arasında belirli bir düzeye ulaştığını söyleyebiliriz.

21. yüzyıla girerken Türkiye'nin dolayısıyla da İzmir'in ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimini hızlandıracak en önemli sektör turizmdir. Turistik tüketimlerin ve beklentilerin değiştiği günümüzde turizmden daha fazla yararlanmak ve gelir sağlamak için kaliteli turistik ürünlerin rekabet ortamına sokulması kaçınılmazdır. Nitekim turizmin geliştiği ülkeler turizmin çeşitliliğinin sağlanması için turistik ürünlerin artırılması konusunda birleşmektedirler. Özellikle son yıllarda ülkemizde, sürdürülebilir turizm kapsamında geleneksel turizm (deniz-kum-güneş) anlayışından daha çok turizmi çeşitlendirecek politika geliştirilmeye başlamıştır.

Turizm, Türkiye ekonomisine katkıda bulunan ve istihdam sağlayan bir sektördür. Ayrıca kültürel zenginliklerimizi tanıtmak için de önemli bir araçtır.

İzmir; dünyaca ünlü Efes ve Bergama antik kentlerinin yakın çevrede bulunduğu, son dönemlere kadar çeşitli milliyetlerin birarada yaşadığı, tarih boyunca ticaretin geliştiği ve dolayısıyla dış ülkelerle bağlantıları sık bir kent olması nedeniyle, ülkemizde turizmin ilk başladığı yerlerden biri olmuştur. İzmir, turizme bugünkü anlamda yakın tarihte başlamış olmasına rağmen, tarihi özellikleri incelendiğinde; kentin kuruluşundan bu yana turizm ile içiçe olduğu görülmektedir: Limanın varlığından itibaren **iş turizmi**, Roma devrinde tesis edilen Agamemnon (Balçova) ılıcaları ve Bergama Asklepion'u ile **sağlık turizmi**, Artemis mabedi ve Meryemana eviyle **din turizmi**, Efes ve Bergama harabeleri ile **kültür turizmi** yüzyıllar öncesinden başlamıştır. Bununla birlikte Dikili, Foça, Urla, Karaburun, Çeşme, Seferihisar, Gümüldür, Selçuk-Pamucak kıyılarında gelişen **kıyı turizmi** son yılların (son 20-30yıl) önemli turizm türüdür (EMEKLİ, 1998 a).

İzmir'in coğrafi konumu nedeniyle Çeşme Dikili, Alsancak denizyolu girişleri ve Adnan Menderes havayolu girişi, kuzeyden-güneye, batıdan-doğuya karayolu güzergahlarının üzerinde bulunması önemli bir turizm merkezi olma niteliğini pekiştirmektedir.

İstanbul'dan sonra Türkiye turizminde yakın yıllara kadar önemli bir yere sahip olan İzmir, Türk turizmine uzun yıllar hizmet etmiş bir kıyı kentidir. Fakat 1980 sonrası uygulanan politikalarla Türk turizminde meydana gelen yapısal değişimlerden etkilenerek geçmişteki önemini gerek giriş yapan yabancılar, gerekse geceleme açısından kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Dalaman, Antalya ve Bodrum havaalanlarının açılması ile güneye direkt yapılan uçuşlar Türk turizminin lehine gelişirken, İzmir turizminin aleyhine sonuçlanmıştır. Nitekim İl Turizm Müdürlüğü'nün hazırladığı raporda (1995) 1987 ve 1992 yıllarında giriş yapan ve konaklayan yabancı sayısı karşılaştırılmış ve bazı önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. 1987 yılında toplam 330.470 kişi giriş yapmış, 265035 kişi konaklamıştır. Buna karşın 1992'de 409075 kişi giriş yapmış 192144 kişi konaklamıştır. Görüldüğü gibi giriş yapanların artış hızı düşmüş konaklamalar ise oldukça azalmıştır. Öte yandan Aydın, Muğla ve Antalya'daki konaklamalarda 2-3 katına varan artışlar görülmüştür. Ancak son yıllarda gerçekleştirilen turizmi çeşitlendirme çabaları İzmir turizmini biraz canlandırmış giriş yapan yabancı sayısı 630.831 olurken konaklayan kişi sayısı ise 582.989'de kalmıştır (1997).

İzmir, ardülkesiyle ticaret hacmi geniş bir liman kentidir. Bu özelliği ona alışveriş, eğlenme, dinlenme foksiyonlarını bünyesinde toplamasına olanak tanımıştır. İzmir'de bugünkü talep karşısında turistik işletme belgeli tesis ve yatak sayısı yeterli buna karşın, geceleme veya konaklama süresi oldukça kısadır. Zira, kentte turizmin en önemli sorunu konaklamaların kısa süreli (1-2 gün) olmasıdır.

Son yıllardaki istatistiklere göre, ören yerlerini ziyaret eden turist sayısı incelendiğinde İzmir'deki ören yerlerini ziyaret eden turist sayısının 2-2.5 milyon olduğu görülmektedir. Ziyaret yerlerinin başında Selçuk-Efes ve Bergama gelmektedir. Belirtilen sayı İstanbul müzeleri hariç Türkiye illeri içinde, ören yerleri en çok ziyaret edilen ilin İzmir olduğunu göstermektedir. Ancak İzmir'e girişlerde ve konaklamalarda aynı önemi görmemekteyiz. Bu durumda İzmir'de "güzergah turizmi"nin ağırlık kazanmaya başladığına dikkat çekmek gerekir. Çünkü, Antalya ören yerlerini (Side, Aspendos, Perge) ziyaret edenlerin sayısı 1-1.5 milyon olmasına rağmen, konaklamalar oldukça fazladır (Çizelge: 2). Buradan da anlaşılacağı üzere, İzmir Efes ve Bergaması'yla en çok ziyaret edilen ancak geceleme yapılmadan transit geçilen bir yer kimliğine bürünmüştür. Bu nedenle, İzmir turizminde temel hedef konaklamaları artırmak olmalıdır. Bu yönde turizmi çeşitlendirmek ve tüm yıla yaymak öncelikli olarak uygulanmalıdır.

İzmir'de Turizmin Gelişme Hızını Etkileyen Faktörler

Akdeniz ikliminin tüm özelliklerini taşıyan ilimiz, Foça, Dikili, Urla, Karaburun, Çeşme, Seferihisar, Gümüldür, Selçuk-Pamucak kıyıları ve Efes, Bergama ören yerleri, termal kaynakları (Balçova, Seferihisar, Çeşme, Bergama) ile yüksek turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca; yeterli konaklama kapasitesi, bir çok denizyolu giriş kapısı (Alsancak, Çeşme, Dikili) ve Adnan Menderes havayolu giriş kapısı ile turizm ulaştırması açısından da avantajlı bir konumdadır (EMEKLİ, 1998b). Ancak 1980'li yıllardan sonra ülkemizde uygulanan turizm politikaları nedeniyle turizm teşviklerinin büyük bir bölümünün Akdeniz Bölgesi'ne özellikle Antalya'ya kaydırılması türk turizminde bazı yapısal değişiklikleri başlatmıştır. Örneğin 1992 yılında deniz ve hava giriş kapılarından İzmir'e toplam 409.075 yabancı girişi olurken 1993'te % 3.8'lik bir azalma ile 393.638'e düşmüştür. 1994 yılında %2.5'lik bir artışla 403.638'e yükselse de 1992 yılındaki rakama ulaşamamıştır. Ancak 1994 yılındaki artış hızı bugün de devam etmekte ve 1997 yılında İzmir'e giriş yapanların sayısı 630.831'ni bulmuştur.

Giriş yapılan iller	1988	1997
İzmir	509.935	630.831
Aydın	248.176	362.359
Muğla	358.215	1.235.463
Antalya	379.019	2.901.788
Toplam	1.495.335	5.130.441

Çizelge 1: Türkiye'ye giriş yapan yabancıların bazı turistik illere dağılımı (1988 ve 1997 yıllarına göre).

Yukarıdaki çizelgede turistik açıdan önemli olan illere 1988 ve 1997 yıllarında ülkemize giriş yapan yabancı sayıları karşılaştırılmıştır. Burada İzmir'in giriş yapan yabancılar açısından eski önemini yitirdiğini Muğla ve Antalya'nın ise önemini arttırdığını ifade edebiliriz. Çünkü İzmir'e giriş yapan sayısındaki artış ülkemize giriş yapanların artması ile ilişkilendirilebilir. Ancak ülkemize giriş yapanlarla aynı oranda arttığı söylenemez. Oysa Muğla ve Antalya'daki artışlar 4-5 katına ulaşmaktadır. 1997 yılı itibarıyla İstanbul'dan girişlerin 2.502.708'de kaldığı dikkate alınır, Dalaman ve Antalya havaalanlarının uluslararası uçuşlara açılmasının İzmir'i hatta İstanbul'u dahi devreden çıkardığı hemen göze çarpmaktadır. Turistik yatırımların Akdeniz Bölgesi'ne kaydırılması, yeni ve modern çok çeşitli turistik tesislerin yapılması, turistik organizasyonların bu bölgede yoğunlaşması, özellikle Antalya ve Muğla'nın çekiciliğini artırmıştır. 1997 yılındaki verilere baktığımızda ülkemize giriş

yapan yabancıların büyük bir çoğunluğunun bu illerden girdiği görülmektedir (Çizelge:1). Bu illeri kendi içinde oranladığımızda 1997 yılında sözkonusu illerden giriş yapanların %12.3'ü İzmir'den, %24'ü Muğla'dan, %56.7'si de Antalya'dan giriş yapmıştır. Bu durumda Antalya ve Muğla'nın liderliği hemen göze çarpmaktadır.

1982 Turizm Teşvik Kanunu ve uygulanan politikaların Ege Bölgesi'nin dolayısıyla İzmir'in geride kalmasında rol oynadığını söylemiştik. Bu nedenle, Ege Bölgesi ve İzmir'deki tesisler ilk yıllardaki parlaklığını kaybetmiş, buna karşın modern teknoloji ve tasarımlar kullanılarak Akdeniz Bölgesi'nde yapılan tesisler (doğal peyzajla bütünleşen tatil köyleri) önem kazanmaya başlamıştır. Özet olarak ildeki tesislerin eskiliği sözkonusudur ve bu nedenle son yıllarda Efes Oteli, Altinyunus Oteli ve Tatil Köyü'nde köklü onarımlarla yenilenmeye çalışılmaktadır (İzmir Turizm Envanteri 1998).

1987 yılında, Adnan Menderes Havalimanı'nın İzmir kent merkezinin 20 km güneyinde hizmete girmesi, havayoluyla giriş yapanların çoğunun kent içine geri dönmektense, havaalanından 50km güneydeki Kuşadası ve Selçuk'a gitmeyi tercih etmelerine yol açmış ve bu nedenle İzmir kent merkezindeki konaklamalar azalmıştır. Diğer taraftan Aydın-İzmir otoyolunun tamamlanması ile buralara ulaşmak oldukça kolaylaşmıştır. Yolun kısalması ve kalitesinin artması nedeniyle büyük sayıda turist, zaman kazanmak amacıyla doğrudan Kuşadası, Aydın ve Muğla'ya gitmeyi tercih etmektedir. Aslında daha önemlisi, Dalaman, Bodrum ve Antalya havaalanlarının uluslararası uçuşlara açılmasıdır. Bu havaalanları İzmir'e girişlerin azalmasında, bu kentin ulaşımdaki önemini yitirmesinde önemli geride bırakmışlardır.

İzmir'in sadece giriş yapanlar açısından değil, tesis ve yatak sayısı ile konaklamalar ve geceleme bakımından da geçmiş yıllara göre gerilediğini Antalya ve Muğla'nın arkasında kaldığını belirtebiliriz (Çizelge 2).

İLLER	İZMİR		AYDIN		MUĞLA		ANTALYA	
	1983	1997	1983	1997	1983	1997	1983	1997
Yıllar	1983	1997	1983	1997	1983	1997	1983	1997
Tesis sayısı	30	132	20	125	33	315	46	445
Yatak sayısı	6055	20442	3482	21901	3500	53111	4933	105346
Yab. konaklama	119061	582989	48252	541603	26948	958379	74434	2572062
Yab. geceleme	330271	1541013	211927	2160877	133417	6849510	342875	16079483
Ort. kalış süresi	2.8	2.3	4.0	3.5	4.9	7.1	4.6	6.2

Çizelge 2: Bazı turistik göstergelere göre İzmir turizminin 1983 ve 1997 yılları itibarıyla karşılaştırılması

Bu durumu daha detaylı olarak 1983 ve 1997 yılı verilerini karşılaştırmak suretiyle inceleyebiliriz. İzmir hem konaklama hem de geceleme sayısında diğer illerin gerisinde kalmıştır. Yukarıdaki çizelgeden de anlaşılacağı üzere 1983 ve 1997 yılları karşılaştırıldığında, İzmir'de tesis ve oda sayısı ile yabancı konaklama ve geceleme sayılarının artış hızı düşmüştür. Oysa aynı süreler içinde Antalya'da tesis sayısı, yatak sayısı, geceleme sayısı çok önemli artışlar göstermiştir. Antalya'daki yatak sayısı 20 kat artarken İzmir'inki 3 kat artış göstermiştir. Öte yandan Antalya'nın gecelermeleri 16 milyonu aşarken, İzmir'de 1.5 milyonda kalmıştır. Ortalama kalış süreleri ise İzmirde 2-3 gün iken Antalya'da 6-7 günü bulmuştur. Bu çizelge bize İzmir'e girişlerin az olduğu kadar ortalama konaklama süresinin de az olduğunu göstermekte ve İzmir turizminin en önemli sorununun burada başladığını hatırlatmaktadır. Bu amaçla İzmir turizminin geliştirilmesi için bazı önlemlerin alınması kaçınılmaz olmaktadır.

İzmir turizminin gelişme hızındaki düşüş İzmir'in büyüyen kent yapısıyla da yakından ilgilidir. Hızla artan nüfus, çarpık yapılaşma, bazı alt yapı sorunları, gürültü ve kirlilik bu kentin önemli sorunları arasında yer almaktadır. Bu sorunlar gerek iç turizm gerekse dış turizm faaliyetleri açısından kentin çekiciliğini azaltmaktadır. Bu nedenle İzmir'in Çeşme, Urla, Foça, Dikili, Seferihisar gibi kıyı yerleşmeleri ikinci konutlarla dolmuş, böylece bu kıyılar kalabalıklaşıp ve betonlaşarak dış turizm faaliyetleri için eski çekiciliğini yitirmeye başlamıştır.

İzmir turizminde, bir yandan konaklamaların 1-2 gün ile sınırlanması diğer yandan turizm sezonunun yaz aylarıyla sınırlanması turizmden elde edilecek kazancı düşürmekte ve turizmin gelişmesini engellemektedir. Son yıllarda kentteki altyapı ve metro çalışmaları, trafik ve park yeri sorununu artırmış ve kentsel fizyonomiye şantiye görünümü eklenmiştir. Körfez kirliliği gibi çevre sorunları da turizmin aleyhine halen güncelliğini korumaktadır.

İzmir turizminde bu ve buna benzer sorunlar yaşanırken, hiç kuşkusuz turizmin gelişmesini destekleyen bazı olanaklar da vardır. Herşeyden önce uygun iklim ve doğa koşulları, girintili, çıkıntılı ve korunaklı kıyılar, Efes, Bergama ören yerleri ile müzeler, sosyo-kültürel işlerin (İzmir senfoni orkestrası, opera ve bale, tiyatro ve sinemalar, folklorik yapı, üniversiteler) yeterli düzeyde olması, turizm ulaştırması açısından bir sorunun olmaması, termal kaynakların ve tesislerin varlığı İzmir turizminin yeniden canlanmasına yardımcı olacak kapasitededir.

İzmir Turizminin Geliştirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar

Turizm Bakanlığı ve İl Turizm Müdürlüğü ile bazı özel teşebbüsler İzmir turizminin geliştirilmesi için bazı projeler başlatmışlardır. Turizm

Bakanlığı tarafından yapılan planlama çalışmalarında **Alaçatı, Pamucak, Özdere, Doğanbey, Çeşme Paşa limanı ile İzmir merkezde Alsancak ve İnciraltı Bakanlar Kurulu kararıyla "Turizm Merkezi"** ilan edilmiştir. Ayrıca bakanlık "İZMİR TURİZMİNİN GELİŞTİRİLMESİ ÖZEL PROJE GRUBU ÇALIŞMA PROGRAMI"nda yer alan ve kısa vadede yapılması öngörülen "Tarihi, mimari, kültürel özelliğe sahip fiziki çevreye turizmi destekleyici işlev kazandırılması " başlığı altında Kadifekale, Kemeraltı Aksı ve Agora ile ilgili çalışmalara öncelikle başlanmıştır.

Turizm Bakanlığı ve İl Turizm Müdürlüğü'nün bu konudaki en önemli çalışmalarından biri kentte **kongre turizminin** geliştirilmesi yönündedir. Ülke bütününde de geliştirilmek istenen ve yeni bir turizm türü olan kongre turizmi daha çok üst gelir gruplarına hitap eden, harcama düzeyi oldukça yüksek kişilerin katıldığı ve iyi gelir bırakan bir turizm türüdür. Özellikle turizm sezonunun uzatılması, turizm türlerinin çeşitlenmesi bakımından İzmir için önemli bir projedir. Bu kapsamda İzmir, Antalya ve İstanbul'da bazı çalışmalara başlanmıştır. Gerçekten İzmir, iklimi, doğası ve sosyo-kültürel altyapısı ile kongre turizminin geliştirilebileceği illerin başındadır. Efes Otelı bu konuda ilk çalışmayı başlatmış, gerekli onarım ve eklemeleri yaparak, kongre salonunun kapasitesini 2000 kişiye çıkartmıştır. İzmir Büyükşehir Belediye de, bugünkü şehirlerarası otobüs terminalinin ve sebze halinin bulunduğu yere bir kongre ve kültür sarayı yapmayı planlamaktadır. Bugün İzmir'de Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi, Sabancı Kültür Merkezi ve Hilton ve Efes Otelinin kongre salonları, Çeşme Altın Yunus Tatil Köyü, Ege Palas Otelı, Ege Bölgesi Sanayi Odası ve İzmir Ticaret Odası'nın konferans salonları da bu tür faaliyetler için kullanılmaktadır. Ancak kongre turizmi için sadece salon ve altyapı donanımları yetmemekte, bununla birlikte, yeterli tercüman, eğlence ve animasyon faaliyetlerinin alış-veriş olanaklarının tamamlayıcı olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Turizm Bakanlığı'nın teşvik ettiği bir diğer proje ise, "**Sağlık ve Termal Turizm**" alanındadır. Yılın geniş bir bölümüne yayılan gerek iç turizm gerekse dış turizm için önem taşıyan bu turizm türü İzmir'de büyük bir potansiyele sahiptir. Oldukça zengin termal kaynakları bulunan ilde uluslararası üne sahip Balçova Agamemnon kaplıcalarının yanısıra, Seferihisar Doğanbey'de, Çeşme'de, Bergama ve Dikili'deki termal kaynakların turizm açısından daha aktif bir şekilde kullanılması ve en az Balçova kadar değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla bakanlık termal sondaj çalışmalarına başlamış ve bazı mali katkılarda bulunmuştur. İzmir'in Kuzey Avrupa ülkelerinde "**termal kent**" olarak ün yaptığını belirten İl Turizm Müdürlüğü yetkilileri talebin oldukça fazla olduğunu dile getirmektedirler.

Turizm Bakanlığı'nın geliştirme kapsamına aldığı "**İnanç Turizmi**"nin bir merkezi de **İzmir'in Selçuk** ilçesindedir. (Meryemana Evi'nde Hz. İsa'nın

olduğu kutsal kent halkı için de sevindirci bir aktivite.

doğumunun 2000. yılı nedeniyle 2000 yılını kutlamak üzere ve dünyanın dört bir yanından turistlerin getirilmesi için 100 kadar din adamı bakanlıkça ağırılanarak gerekli bağlantılar kurulmuştur).

Turizm Bakanlığının turizmi çeşitlendirme ve tüm yıla yayma çalışmaları kapsamında "**Gençlik Turizmi**"nin geliştirilmesi için daha önce Adana-Yumurtalık ve Kuşadası-Davutlar'da yapılan gençlik kamplarına Alaçatı'da bir yenisinin eklenmesi amacıyla gerekli çalışmalar başlatmış olup inşaatları devam etmektedir.

Bir başka çalışma ise, Ödemiş, Birgi, Bozdağlar ve Balçova Baraj Gölü çevresi ile İzmir Kuş Cennetinde gerekli çevre düzenlemeleri yapılarak "**Eko Turizmin**" geliştirilmesini hedeflemektedir. Yaklaşık 8000 hektarlık alana yayılan Çamaltı Tuzlası ve Kuş Cenneti eko turizm açısından büyük bir turizm potansiyeli arz etmektedir. İzmir Valiliği tarafından çalışmaları sürdürülen Bozdağ kış sporları tesisleri turizmde çeşitlilik bakımından İzmir'e hareketlilik kazandıracaktır. Bergama-Kozak yaylası da doğal güzelliği, temiz havası ve suları ile; doğa yürüyüşleri, bisiklet turları için gününbirlik gezilere uygun olanaklara sahiptir. 1998 yılında hizmet vermeye başlayan Balçova Gençlik Parkı su sporu olanakları, yürüyüş ve gezi parkurları, restoranları ve yeşil alanlarıyla İzmir kent merkezinin en güzel rekreasyon merkezi haline getirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

İzmir'li girişimcilerin dışa açılmalarını sağlamak, ihracat olanaklarını arttırmak, iş ve ticaret hacmini genişletmek için uluslararası fuarların daha sık ve kapsamlı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu amaçla İzmir Büyükşehir Belediyesi **Expo 2004 Dünya Fuarının** İzmir'de yapılması için talepte bulunmuştur. Bugünkü fuarın sekiz katı büyüklüğünde gıda, tekstil, deri, otomotiv ve benzeri birçok alanda faaliyet gösterebilecek bir olimpiyat kadar kapsamlı organizasyonu gerektiren bu fuarın gerçekleştirilebilmesi için araştırma çalışmaları başlamıştır. Expo 2004 'ün fuar sergi gibi işlevlerinin yanısıra sinema, tiyatro, konferans salonları gibi kültürel işlevi de olacaktır. Bunun yanısıra, açık-kapalı spor salonları ve yüzme havuzları, tarihi Türk sokaklarından oluşan açık hava müzeleri gibi İzmir'in rekreasyon ihtiyacını karşılayacak düzenlemelerin yapılması da planlanmaktadır. Ayrıca ilimizin turizm değerlerini tanıtmak yönünden büyük imkan sağlayan **Meturex Fuarına** (Akdeniz Ülkeleri Turizm Fuarı) da gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Tarihsel ve kültürel turizmin İzmir kent merkezinde canlandırılması için Turizm Bakanlığı bazı çalışmalar yapmaktadır. **Bayraklı** İzmir'in kurulduğu ilk yerleşim yeri olması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir ve burada çevre düzenlemeleri yapılarak, tanıtılması için girişimler devam etmektedir.

Kadifekale (Pagos tepesi) Hellenistik çağda inşaa edilmiş bir kaledir. İzmir kenti ikinci kez bu tepenin eteklerinde kurulmuştur. Bizanslılara ait

sarnıçlar bulunan bu kalenin duvarları Osmanlılar zamanında yeniden onarılmıştır. Kadifekale'de Konak Belediyesi tarafından gerekli çevre düzenlemeleri başlatılmış olup, restoran, el sanatları sergi ve ziyaretçi merkezi yapımı gibi mekan düzenlemelerine gidilmesi düşünülmektedir. Kadifekale'den İzmir kentinin panoramik görünümü ilgi çekicidir bu nedenle Kültür Bakanlığı'nca onaylanmış olan projenin ilk etabında kale içi gezi yolları ve yeşil alan düzenlemesi için Turizm Bakanlığı'ndan ödenek çıkartılmıştır.

Kemeraltı-Agora Tarihi Ticaret aksı, tarihi ören yerleri, tipik sokak dokuları, eski camileri, hanları, şadırvanları, çeşme ve sinagogları ile ticari olduğu kadar kültürel özelliğe de sahiptir. Bu kültürel özelliğin dinsel motifli bir "**hoşgörü aksı**" olarak değerlendirilmesi için çalışmalar Turizm Bakanlığı tarafından başlatılmıştır.

İzmir Turizminin Geleceğine İlişkin Düşünceler ve Öneriler

Bugün İzmir turizminin en önemli potansiyelini tarihsel ve kültürel değerler ile termal kaynaklar oluşturmaktadır. İzmir, bu potansiyelini işler hale getirmek kültürel değerleri daha iyi tanıtmak zorundadır.

Öte yandan, İzmir; limanı ve ardülkesi ile ticaret hacmi geniş bir kenttir. Bu nedenle alış-veriş, eğlenme ve dinlenme fonksiyonları, turisti kent içinde oyalayabilmek ve konaklamasını sağlamak üzere geliştirilmelidir. İzmir'in yatak kapasitesi, turistik talebi karşılayacak güçtedir. Kent içinde ziyaret edilecek yerlerin sayı ve niteliklerinin iyileştirilmesi, alış-veriş imkanlarının arttırılmasıyla turizm ekonomi ilişkisinin yöresel ölçekte kurulması halinde turizmin dengeli ve kararlı gelişeceğine hiç şüphe yoktur. Bununla birlikte, değişik aktiviteleri içeren kent içi turlar ile iş turizmiyle bağlantılı bazı ihtisas fuarları düzenlenerek iş ve ticaret turizmi uluslararası düzeyde canlandırılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi kongre turizminin geliştirilmesi için gerekli arz olanaklarına sahip olan kentte, harcama düzeyi yüksek olan bu turizm türünün geliştirilmesi için gerekli alt ve üst yapı eksiklikleri öncelikle tamamlanmalıdır.

"Kadifekale-Agora hoşgörü aksı" ve **"Kemeraltı ticaret merkezi"** gibi projeler kent turizminin canlandırılmasına katkıda bulunacak önemli projelerdir. Ancak bu semtlerin gecekondulu alanları içersinde yeralması yıkık, dökük ve düzensiz bir yapılaşma, Kemeraltı'ndaki seyyar satıcılar ve tarihi merkezlerdeki (cami, şadırvan) restorasyon çalışmalarının eksikliği bu yerlerin turistik çekiciliğinin kaybolmasına neden olmaktadır. Bu semtlerde gerekli düzenlemelerin yapılması, restorasyon çalışmalarının hızlandırılması, temizliğine özen gösterilmesi, trafik, park yeri ve çevre kirliliği gibi problemlerin bir an önce çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca kent içindeki metro ve büyük kanal çalışmaları kentin şantiye görünümü almasına neden olmaktadır. Bu çalışmaların öncelikle bitirilmesi turizm etkinlikleri için önemli olduğu kadar kent halkı için de sevindirici olacaktır.

Kültürel ve dini amaçlı ziyaretlerle, sağlık sorunlarından ötürü daha çok termal kaynaklar ile ılıman iklim ve doğal güzelliklere sahip yöreleri tercih ettikleri bilinen yaşlı ve emekliler üçüncü yaş turizminin turistlerini oluştururlar. **Üçüncü yaş** turizmi için kültürel, tarihsel ve doğal güzelliklere sahip İzmir'de bu yönde büyük bir potansiyel vardır.

İzmir Kuş Cennetinden turizmde yeterince yararlanılmamaktadır. Gerekli düzenlemeler yapılarak tanıtım çalışmalarına bir an önce başlanmalıdır. Ayrıca, uluslararası festivallerin artması, İzmir için önemli bir reklam ve propaganda aracıdır. Bu nedenle belirli bir amacı olan kapsamlı ve nitelikli festivallerin düzenlenmesi kaçınılmazdır.

Özet olarak İzmir turizminin en önemli sorununu, konaklamaların azlığı ve potansiyeline rağmen uygulanan turizm türlerinin sınırlılığı olarak gösterebiliriz. Kanımızca İzmir'de öncelikle kültür ve termal turizmin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir. Termal turizmin sadece Balçova'da yapılmaması, Seferihisar-Doğanbey ve Bergama'ki termal kaynaklardan da yararlanılması bu turizm türünün gelişmesi için önerilebilir. Öte yandan Efes, Bergama antik kentleri Agora ve Bayraklı tarihi kalıntıları kadar diğer Selçuklu ve Osmanlı eserlerine ait yerler de kültür turizmi kapsamına alınmalı ve tanıtımı yapılmalıdır. Bu iki turizm türünün geliştirilmesi halinde İzmir'de kongre turizmi ve üçüncü yaş turizminin geliştirilmesine de olanak verecektir. Herşeyden önce ülkemizin olduğu gibi İzmir turizminin de planlamaya ihtiyacı vardır. Türkiye tanıtım programı içinde İzmir'in tanıtımı yapılıyorsa da ilimizdeki çeşitli kuruluşların profesyonel anlamda reklam ve propaganda işiyle ilgilenmeleri gerekmektedir. Özellikle bu kapsamda seyahat acentalarına ve tur operatörlerine büyük görevler düşmektedir. Tanıtım sektörünün örgütlenmesi için gereken yasal düzenlemeler yapılmalı tanıtıma ağırlık verilmelidir.

Türkiye'de olduğu gibi İzmir'de de turistik yerlerde kalite ve hizmet denetlenmeli, güvenlik garantisi edilmelidir. Son söz olarak İzmir'de hangi turizm türünün ne zaman öne çıkarılacağı neye, ne zaman, nerelerde, yoğunlaşılacağı belirlenmesi gerekmektedir. Böylece, İzmir ve yakın çevresinde turizmin çeşitlendirilmesi ve tüm yıla yayılmasıyla arz-talep dengesi sağlanacak, döviz girişi ile istihdam artabilecektir. Turizmin bu olumlu ekonomik etkileri yanında, olumsuz çevresel etkilerinin çıkmaması için gereken önlemlerin alınması gerektiği de unutulmamalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- BAYKAL, SOYKAN, Füsün 1993: "Bazı turistik göstergelere göre Türkiye'de turizmin coğrafi dağılımı ve aylar itibarı ile özellikleri". **Turizm Yıllığı**. Türkiye Kalkınma Bankası Yay Ankara.
- Ege Sanayici ve İşadamları Derneği, 1994: **Ege Bölgesi Turizmin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri**. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar 7. Yayın no:94/ESA 7 İzmir.
- EMEKLİ, Gözde 1998 (a): "Selçuk'a gelen yabancı turistlerin profili ve Selçuk turizmi hakkındaki görüşleri" **Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu** (4-5-6 Eylül 1997) İzmir.
- EMEKLİ, Gözde 1998 (b): **Bergama'da Turizm Ve Sosyo-Ekonomik Etkileri**. Ege Üniv. Sosyal Bilimler Ens. (yayınlanmamış Doktora Tezi) İzmir.
- İzmir İl Yıllığı 1967: Ege Üniv. Mat. 1969 İzmir.
- İzmir Valiliği, **İzmir İl Yıllığı 1994**: Türk Hava Kurumu Basımevi 1994, Ankara.
- Turizm Bakanlığı, **İzmir Turizm Envanteri 1990** Ankara.
- İzmir Turizm Envanteri 1995**: İzmir İl Turizm Müdürlüğü 1995, İzmir.
- İzmir Turizm Envanteri 1997**: İzmir İl Turizm Müdürlüğü, 1998, İzmir.
- İzmir Ticaret Odası, **Turizm 88** : Yayın no: 4. 1988, İzmir.
- KULU, Osman 1994: **Turizm'de Arz Kaynaklarının Çeşitlendirilmesi ve Ege Bölgesi'de Alternatif Turizm Potansiyeli**. Dokuz Eylül Üniv. Sosyal Bil. Ens. (yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir.
- Turizm Bakanlığı** : Konaklama İstatistikleri 1997. Ankara
- Turizm Bakanlığı** : Turizm İstatistikleri 1997. Ankara